

BENDRATĖVYSTĖS PO SKYRYBŲ IŠGYVENIMAS

Jolita Sorokinaitė

Mykolas Romeris universitetas
Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas
Psichologijos institutas
Ateities g. 20, LT-08303, Vilnius, Lietuva
Telefonas +370 5 27 14717
Elektroninis paštas: jolita.sorokinaite@gmail.com

Prof. dr. Jolanta Sondaitė

Mykolas Romeris universitetas
Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas
Psichologijos institutas
Ateities g. 20, LT-08303, Vilnius, Lietuva
Telefonas +370 5 27 14717
Elektroninis paštas jsondait@mruni.eu

*Pateikta 2023 m. kovo 27 d.
Parengta spausdinti 2023 m. birželio 8 d.*

DOI: 10.13165/SD-23-21-1-05

Anotacija

Kai poros išsiskiria, tėvams ir vaikams reikia prisitaikyti prie naujų gyvenimo aplinkybių. Daugybė užsienyje atliktų tyrimų rodo, kad bendratėvystė (modelis, kai vaikas gyvena nuo 30 iki 70 proc. laiko su kiekvienu iš tėvų) gali teigiamai veikti vaikų, taip pat ir tėvų psichologinį prisitaikymą po skyrybų. Bendratėvystės modelio pasirinkimas po skyrybų užsienio šalyse sparčiai auga, tad galima tikėtis, kad ir Lietuvoje šio modelio pasirinkimas populiarės. Todėl prasminga toliau nagrinėti šį fenomeną ir analizuoti tėvų patiriamus išgyvenimus pasirenkant šį modelį.

Šio tyrimo tikslas – išanalizuoti tėvų, po skyrybų taikančių bendratėvystės modelį, išgyvenimus. Šiame tyrime buvo pasirinktas kokybinis metodas – teminė analizė. Duome-

nys buvo renkami pusiau struktūruotu interviu. Atlikus teminę duomenų analizę buvo išskirtos šios temos: tėvų tarpusavio santykiai; patiriamos emocijos bendraujant su buvusiu sutuoktiniu; buvusio sutuoktinio ryšio su vaiku suvokimas; savo ryšio su vaiku suvokimas; jausmas, kai vaikas (-ai) būna pas buvusį sutuoktinį; tėvystės pareigų pasidalijimo procesas; taisyklių kūrimas ir vertybių diegimas; patirti sunkumai ir jų sprendimo būdai pasirinkus modelį. Tyrimas atskleidė, kad tėvai dažniausiai savo santykius suvokia kaip draugiškus. Emocinės reakcijos dėl buvusio sutuoktinio netrukdo jų bendratėvystės santykiams. Savo ryšį su vaiku po skyrybų tėvai suvokia kaip sustiprėjusį. Tėvai pasitiki savo buvusių sutuoktinių gebėjimu auklėti vaiką (-us). Laisvu nuo buvimo su vaiku (-ais) metu tėvai jaučiasi laisvi ir geba mėgautis laisvalaikiu. Bendratėvystės modelį tėvai pasirenko savarankiškai. Tėvai neverčia vienas kito pritari tiems patiems auklėjimo būdams. Sunkumų tėvams sukelia vaikų kelionės, drabužių ir kt. daiktų mainai ir įsigijimas, vaikų manipuliacijos. Šio tyrimo dalyvių taikoma bendratėvystė pasižymi bendradarbiaujančios bendratėvystės bruožais.

Reikšminiai žodžiai: bendratėvystė, fizinė globa, tėvystė, skyrybos, kokybinis tyrimas, teminė analizė.

Įvadas

Lietuvoje skyrybos yra dažnas reiškinys. 2021 m. bendrasis ištuokų rodiklis 1000 gyventojų buvo 2,8, o nepilnamečių vaikų, likusių po ištuokos su vienu iš tėvų skaičius, – 6218 (Oficialiosios statistikos portalas, 2023).

Skyrybų procesas dažnai keičia žmonių santykius ir turi vienokių ar kitokių pasekmių moters, vyro ir vaiko gyvenimo aplinkybėms ir psichinei sveikatai (Jónsson, Njardvik, Olafsdóttir & Grétarsson, 2000; Tullius, De Kroon, Almansa, & Reijneveld, 2021). Kai poros išsiskiria, tėvams ir vaikams reikia prisitaikyti prie naujų gyvenimo aplinkybių. Skyrybos kelia daug iššūkių tėvams. Po skyrybų tėvai patiria emocinės, socialinės gerovės pablogėjimą (Bertoni, Carra, Iafrate, Zachettin, & Pasire, 2018). Besiskiriantys tėvai dažnai nerimauja dėl savo vaikų psichologinės sveikatos (Parmiani, Iafrate, & Giuliani, 2012; Valls-Vidal, Garriga Alsina, Pérez-Testor, Guàrdia-Olmos, & Iafrate, 2016). O bendratėvystė neutralizuoja neigiamas skyrybų pasekmes vaikams (Bernardi & Mortelmans, 2021). Bendratėvystė gali teigiamai veikti ne tik vaikų, bet ir tėvų psichologinį prisitaikymą po skyrybų (Lamela, Figueiredo, Bastos, & Feinberg, 2016). Tai yra toks šeimos modelis, kai vaikas (-ai) po skyrybų praleidžia panašų laiką su kiekvienu iš tėvų (laikas gali varijuoti nuo 30 iki 70 proc.). Bendratėvystės modelio pasirinkimas po skyrybų užsienio šalyse sparčiai auga (Bernardi & Mortelmans, 2021), todėl galima tikėtis, kad ir Lietuvoje šio modelio pasirinkimas populiarės. Taigi prasminga toliau nagrinėti šį fenomeną ir analizuoti tėvų patiriamus išgyvenimus pasirenkant šį modelį.

Dauguma tyrimų yra orientuoti į bendratėvystę ir vėlesnį vaiko prisitaikymą (Riina, Lee & Feinberg, 2020), ryšio tarp bendratėvystės ir vaiko emocinės būklės nustatymą (Zou & Wu, 2020), prisitaikymą prie skyrybų (Petren, Ferraro, Davis, & Pasley, 2017),

tėčių įsitraukimą (Riina, Lee, & Feinberg, 2020). Aptinkama mažiau tyrimų, susijusių su mamoms elgesiu po skyrybų. Ši tema gali nedominti tyrėjų dėl išankstinės nuostatos apie tai, kad motinos elgesys auklėjant vaikus po skyrybų nesikeičia (Markham & Coleman, 2012). Kadangi bendratėvystė padeda išlaikyti šeimos funkcionavimą ir prognozuoja šeimos narių psichologinę gerovę (Lamela et al., 2016), svarbu analizuoti, kokias emocijas patiria, kaip tarpusavyje bendrauja, kaip pasidalija pareigas, su kokiais iššūkiais susiduria tėvai, po skyrybų pasirinkę šį modelį. Ši informacija gali būti naudinga skyrybas išgyvenantiems tėvams, taip pat ir specialistams, dirbantiems su skyrybas išgyvenančiais tėvais.

Tyrimo objektas – bendratėvystės po skyrybų išgyvenimai: patiriami sunkumai, emocijos, pareigų pasidalijimo procesas.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti tėvų, po skyrybų taikančių bendratėvystės modelį, išgyvenimus.

Tyrimo klausimai:

1. Kaip tėvai po skyrybų pasidalija tėvystės pareigas?
2. Kaip tėvai suvokia savo ryšį su vaiku (-ais) po skyrybų?
3. Kaip tėvai suvokia tarpusavio santykį ir partnerystę tėvystėje po skyrybų?

1. Emocijų įtaka bendratėvystei ir tėvų tarpusavio santykiai po skyrybų

Bendravimas su buvusiais sutuoktiniais gali būti kupinas emocijų ir nesutarimų (Piercy, 1996, pp. 414–415). Išsiskyrimas ar skyrybos gali sukelti daug iššūkių. Skyrybos retai būna paprastas procesas ar lengva emocinė patirtis, ypač jei jose dalyvauja vaikai ir paaugliai (Healey, 2017). Emocijų intensyvumas priklauso nuo skyrybų sudėtingumo (Koppejan-Luitze, van der Wal, Kluwer, Visser, & Finkenauer, 2021). Tyrimai rodo, kad pyktis, neapykanta, panieka ne tik didina atotrūkį tarp tėvų, tačiau ir trukdo bendratėvystei po skyrybų, konstruktyviam tėvų bendravimui (Koppejan-Luitze et al., 2021). Yra išskiriamos dvi neigiamų emocijų kategorijos, kurios trukdo santykiams po skyrybų. Pirmajai kategorijai priskiriamos tokios emocijos kaip baimė, gėda, kaltė, kurios veikia savireguliaciją ir tarpusavio santykius. Antrajai kategorijai priskiriamos tokios emocijos kaip panieka, neapykanta, pyktis, kurios skatina vengti buvusio sutuoktinio (partnerio) ir atsitraukti nuo bendratėvystės (Koppejan-Luitze et al., 2021).

Bonach (2007) teigia, kad atleidimas – tai vienas iš būdų, kuris gali padėti išgyti emociškai. Šis ilgalaikis procesas yra itin reikšmingas ir bendratėvystei. Skirtingai nuo kitų gyvenime patiriamų traumų, po skyrybų buvusiems sutuoktiniams (partneriams) tenka ir toliau bendrauti dėl vaikų, bendraudami jie gali išgyventi intensyviausias emocijas. Atleidimas – tai procesas, kai asmuo savo pastangomis sumažina iškreiptą įsitikinimą apie skyrybas, sumažindamas su buvusiu sutuoktiniu neigiamą elgesį ir konfliktišką bendravimą (Bonach, 2007). Atleidimas itin siejasi su kokybiška tėvyste (Bonach & Sales, 2003). Iš esmės tai – pereinamasis etapas, kai žmonės pradeda suprasti, kodėl santuoka pasibaigė ir kad jie galiausiai gali judėti toliau. Šis periodas apima keletą stadijų (Bonach, 2007; Philyaw & Thomas, 2013). Tokie veiksniai kaip pajamos, vaikų skaičius, laikas, kuris praėjo

nuo skyrybų, turi sąsają su atleidimu. Taip pat atleidūs tėvai yra linkę labiau bendradarbiauti ir teikti paramą arba priimti paramą iš buvusių sutuoktinių (Yárnoz-Yaben, 2015).

Net ir po skyrybų buvę sutuoktiniai (partneriai) visada išliks tėvais savo vaikams, nors tarpusavio kaip sutuoktinių santykis jau bus ir pasibaigęs (Healey, 2017). Galima sakyti, kad dėl vaikų tėvai visada išlieka partneriais, tai – nesibaigiantis procesas, o bendratėvystės santykių kokybė gali skirtis kiekvienoje šeimoje ir ji paprastai būna nepastovi (Markham & Coleman, 2012). Bendradarbiavimas bendratėvystėje naudingas ne tik vaikams, tačiau ir tėvams. Mažesnis konfliktų skaičius tarp buvusių sutuoktinių (partnerių) mažina stresą ir yra abiem pusėms naudingas, kad bendratėvystė klestėtų. Tėvai gali dalytis savo išgyvenimais kartu augindami vaiką ar vaikus (Philyaw & Thomas, 2013). Galima sakyti, kad sėkmingas bendravimas po skyrybų yra susijęs su dviem veiksniais, kai, viena vertus, bendratėvystė reikalauja, kad tėvai ir toliau įsitrauktų į teigiamą santykį (Irerson, Irerson, Palmer, Mutchler & Baker, 2011; Bonach, 2007), kita vertus, bendratėvystė reikalauja šiltų tėvų ir vaikų santykių išlaikymo (Philyaw & Thomas, 2013). Yra žinoma, kad tėvai sąmoningai dėl vaikų gerovės yra pajėgūs mažinti arba didinti konfliktų skaičių (Markham & Coleman, 2012). Literatūroje minima, kad išsiskyrę tėvai, kuriems nepavyko užmegzti kokybiškų bendratėvystės santykių, yra linkę nuolatos bylinėtis teismuose, tai skatina neigiamą tėvų ir tėvų ir vaikų santykį (Koppejan-Luitze ir kt., 2021). Dėl besitęsiančių konfliktų ir nesutarimų dėl auklėjimo išsiskyrę tėvai vis daugiau dėmesio skiria neigiamoms buvusio partnerio savybėms, taip sau sukeldami abejonių dėl buvusio partnerio tėvystės galimybių (Irerson et al., 2011; Bonach, 2007) ir vaiko saugumo, kai vaikas būna pas buvusį partnerį (Grych, 2005).

Markham ir Coleman (2012) nustatė tris bendratėvystės tipus, kurių vienas yra *nuolat konfliktuojantys* tėvai, kitas – *visada draugiški* ir trečias tipas, kai santykis keičiasi *nuo konfliktiško iki gero arba net iki itin draugiško*. *Nuolat konfliktuojančių* bendratėvystę lydi tokie veiksniai kaip motinos suvokimas apie buvusio partnerio menkus tėvystės gebėjimus – tvarkos namuose palaikymą, vaiko higieninę nepriežiūrą, nesaugią aplinką, pvz., kai vaiko tėtis vartoja alkoholį. Taip pat konfliktuojančią bendratėvystę lydi finansinės problemos, buvusio partnerio kontrolė ir prievarta, buvusio partnerio negebėjimas atskirti santuokos problemų nuo bendratėvystės santykių ir mamos nenoras dalytis fizine globa. *Visada draugišką* santykį lydi tokie veiksniai kaip motinos manymas, kad buvęs partneris yra puikus tėtis. Šiuo atveju finansai nebuvo konfliktų priežastis, abu tėvai nusprendė dalytis vaikų fizine globa. *Nuo konfliktiško iki draugiško* santykio buvę sutuoktiniai (partneriai) pasirinko bendratėvystės modelį, tačiau jų pačių patiriami jausmai jiems trukdė išvengti konfliktų. Vis dėlto laikui bėgant jų santykiai pasikeitė į gerąją pusę. Ši tipą lydi tokie veiksniai kaip motinų suvokimas apie buvusį partnerį kaip apie gerą tėtį, jiems nebuvo būdingi konfliktai dėl finansų (Markham & Coleman, 2012).

Bendratėvystė negali egzistuoti atskirai nuo tėvų partnerystės (Feinberg, 2003). Petren ir kt. (2017) teigia, kad tėvų ir vaikų bendravimas po skyrybų arba tai, kaip tėvai bendradarbiauja augindami vaikus, yra svarbus tėvų ir vaikų santykių kokybės veiksnys. Pasidalijimo po skyrybų proceso metu tėvai gali užmegzti tiek *konfliktiškus*, tiek bendra-

darbiaujančius, t. y. *palaikančius* santykius. Taigi tėvystė po skyrybų yra labai daugialypė (Petren et al., 2017). Autoriai mini, kad bendratėvystės efektyvumą lemia tokie aspektai kaip tėvų santykiai, artumas ar konfliktai, kurie priklauso nuo tėvų įsitikinimų, vertybių, norų, kuriuos dažniausiai suformuoja kultūriniai ir subkultūriniai aspektai, tokie kaip religija, socialinis statusas ir pan. (Feinberg, 2003). Literatūroje autoriai išskiria tokius svarbius veiksnius, kurie veikia bendratėvystės efektyvumą, tai – pasitenkinimas skyrybų procesu ir sprendimu (Buehler & Trotter, 1990), motinos suvokimas apie tėvą (Adams, 2010; Buehler & Trotter, 1990). Šie veiksniai gali būti svarbūs bendratėvystės aspektai, kadangi lemia konfliktų skaičių tarp tėvų po skyrybų (Bay & Braver, 1990), bendratėvystės kokybę, dažnesnį bendravimą, palaikymą (Madden-Derdich & Arditti, 1999; Bonach, 2007; Russell, Beckmeyer, Coleman, & Ganong, 2016), bendratėvystės planavimą (Madden-Derdich & Leonard, 2002), įsitraukimą į palaikančiąją tėvystę (Trinder, 2008).

2. Tyrimo metodika

Tyrimo dalyviai. Tyrimo dalyvių atranka buvo kriterinė, o pagrindiniai dalyvavimo kriterijai buvo šie: 1) dalyvis turėjo būti išsiskyęs. 2) dalyvis turi turėti bent vieną vaiką, kuriam yra taikomas bendratėvystės modelis, t. y. tėvas įsitraukia į vaiko auginimo procesą mažiausiai 30 proc. savo laiko.

Iš viso buvo apklausti penki dalyviai, kurių du buvo vyrai ir trys moterys. Vidutiniškai dalyviai gyveno kartu 10 m. ir 1 mėn., kai trumpiausias išgyventas laikas kartu – 7 m., ilgiausias – 16,5 m. Dalyvių vidutiniškas gyvenimo atskirai laikas yra 5 m. ir 4 mėn. Trumpiausias gyvenimo atskirai laikas – 1,5 m., ilgiausias – 16 m. Trys dalyviai turėjo po 1 vaiką, kuriam taikomas bendratėvystės modelis. Vienas dalyvis – 2 vaikus, ir vienas dalyvis – 3 vaikus. Vaikų, kuriems taikomas bendratėvystės modelis šiuo metu, amžius svyravo nuo 6 m. iki 17 m.

Tyrimo eiga. Ieškant tyrimo dalyvių buvo kreipiamasi į Šeimos ir asmens saviugdos centrą „Bendrakeleiviai“, taip pat buvo taikytas sniego gniūžtės atrankos metodas. Pirmiausia potencialiam dalyviui buvo siunčiamas informacinis sutikimas. Dalyviams sutikus dalyvauti tyrime, buvo sutartas susitikimo laikas ir vieta. Tyrime sutiko dalyvauti penki dalyviai. Du interviu buvo atlikti susitikimo metu, dalyviui patogioje aplinkoje. Trys susitikimai buvo atlikti nuotoliniu būdu, naudojant *Zoom* platformą. Gavus sutikimą visi interviu buvo įrašomi garso formatu. Interviu metu dalyviams buvo užduodami interviu klausimai. Siekiant įsitikinti, kad dalyviai jau yra išsiskyę, turi vaikų, kuriems taiko bendratėvystės modelį, buvo užduodami patikslinamieji klausimai. Atviri klausimai buvo skirti tyrimo uždaviniams nagrinėti. Uždavus atvirą klausimą ir siekiant geriau suprasti dalyvių išgyvenimus, patirtį ar tiesiog norint palaikyti pokalbį, po užduoto atviro klausimo buvo pateikiami patikslinamieji klausimai, pvz.: *Ar teisingai aš supratau? Kokias emocijas turite omenyje?* Pabaigus interviu, dalyvių buvo klausama, kaip jie jaučiasi, kokios mintys ir jausmai kilo interviu metu. Interviu trukdavo nuo 50 min. iki 2 val. Transkribavus tyrimo medžiagą iš viso buvo gauta 69 psl. tekstos.

Tyrimo metodas ir duomenų rinkimo būdas. Šiame tyrime buvo pasirinktas kokybinis metodas, teminė analizė. Kokybinis tyrimas – tai toks tyrimas, kurio metu tyrimo dalyvis yra apklausiamas, o jo pasakyti žodžiai paverčiami tyrimo duomenimis, kurie vėliau yra analizuojami. Teminė analizė – dažnai psichologiniuose tyrimuose taikomas kokybinės analizės metodas, skirtas sistemingai identifikuoti, organizuoti, analizuoti ir įprasminti svarbiausias ir pasikartojančias temas ir tyrimo dalyvių patirtį (Fugard & Potts, 2015).

Duomenims rinkti buvo pasirinktas pusiau struktūruotas interviu. Atsižvelgus į tyrimo tikslą ir tyrimo klausimus buvo sudarytas pusiau struktūruoto interviu klausimynas, kurį sudarė 4 demografiniai ir patikslinamieji klausimai ir 11 atvirų klausimų.

1. Kiek laiko buvote susituokę su vaiko (-ų) mama (tėčiu)?
2. Kiek laiko esate jau išsiskyrę?
3. Kiek turite vaikų iš santuokos, kuriai taikote bendratėvystės modelį po skyrybų?
4. Kokio amžiaus Jūsų vaikai?
5. Kaip vyko tėvystės pareigų, laiko su vaiku ir pan. pasidalijimo procesas po skyrybų?
6. Kokius sunkumus patyrėte pasirinkę tokį modelį pradžioje lyginant su dabarties patiriamais sunkumais?
7. Dėl ko nesutardavote su vaiko tėčiu ar mama iš karto po skyrybų (kalbant apie vaiką)?
8. Kaip kuriate ar kūrėte ir tebekuriate (jei būdai skiriasi) vaiko auklėjimo taisykles?
9. Kaip jaučiatės, kai vaiko tėčio / mamos taisyklės auklėjant vaikų nesutampa su Jūsų taisyklėmis? Arba nuostatomis, vertybėmis ir pan. Kaip sprendžiate tokius atvejus?
10. Kaip suvokiate savo ryšį su vaiku po skyrybų?
11. Kai Jūsų buvęs sutuoktinis būna su vaiku, kaip Jūs suvokiate jų santykį?
12. Kaip galėtumėte įvertinti savo pasitikėjimą vaiko mama / tėčiu kalbant iš vaiko perspektyvos?
13. Kaip jaučiatės, kai jūsų vaikas būna pas tėtį / mamą?
14. Ką galėtumėte pasakyti apie savo santykį su vaiko tėčiu ar mama šiuo metu?
15. Ką norėtumėte ir galėtumėte papasakoti apie patiriamas savo emocijas bendraujant su vaiko mama / tėčiu?

Tyrimo duomenų analizė. Šiame tyrime buvo remiamasi dviem teminės analizės kodavimo būdais: patvirtinančiuoju (buvo siekiama gauti empirinius įrodymus iš anksto numatytiems klausimams) ir tiriamuoju (iš empirinių duomenų išskylančiomis temomis) (Guest, MacQueen, & Namey, 2012). Iš anksto numatyti interviu klausimai leido numatyti tam tikrus temų šablonus. Vis dėlto tyrimo duomenys iš esmės buvo analizuojami taikant indukcinę teminę analizę, remiantis Braun ir Clarke (2012) kelių žingsnių rekomendacijomis:

1. Duomenys pirmiausia buvo transkribuojami.
2. Vėliau buvo skaitomas ir analizuojamas transkribuotas tekstas.
3. Kodavimas, kuris buvo atliekamas naudojant programos NVIVO12 nemokamą bandomąją versiją. Kodavimas – tai transkribuoto teksto, pastraipos ar sakinio dalies skirstymas į prasminius vienetus – kodus.

4. Kodų skirstymas į potemes, o potemių – į temas.

5. Rezultatų aprašymas. Dalyvių tekstas buvo pateikiamas be papildomos informacijos, tokios kaip niurzgėjimai, taip pat pateikiama be kalbos nutraukimo, arba, atvirkščiai, be žodžių prailgėjimų, tokių kaip *irrrrrr, taaaaaiii*. Kalbos stilius, leksika keisti nebuvo.

Tyrimo etikos principai. Tyrimo metu buvo laikomasi etikos principų. Pirmiausia potencialus tyrimo dalyvis buvo informuotas apie tyrimo tikslą. Taip pat tyrimo dalyviai buvo informuojami, kad tyrimo metu nebus klausiama jokių asmeninių duomenų, tokių kaip asmens kodas ar pavardė. Dalyviai buvo informuojami apie planuojamą garso įrašą, kuris bus atliekamas interviu metu. Taip pat tyrimo dalyviai buvo informuojami apie tai, kam bus naudojami tyrimo duomenys ir kas turės prieigą prie duomenų. Tyrimo dalyviams buvo pabrėžiama, kad jie gali ir nesutikti dalyvauti tyrime. Išsiuntus informacinį sutikimą ir sutikus dalyvauti tyrime, buvo susitariama dėl konkretaus interviu atlikimo laiko. Interviu pradžioje dalyvių buvo dar kartą klausiama, ar jie sutinka dalyvauti tyrime, akcentuojant, kad interviu bus įrašomas ir visi garso įrašai bus ištrinti pabaigus duomenų analizę. Taip pat interviu metu buvo garantuojamas dalyvių konfidencialumas, kai duomenys buvo renkami aplinkoje, dalyvaujant tik tyrimo dalyviui ir tyrėjui. Visa informacija, galinti identifiukuoti dalyvį (vardai, vietos), buvo pakeista.

3. Tyrimo radiniai

Išanalizavus gautus duomenis buvo išskirtos 8 temos, 15 potemių ir 21 mini tema (1 lentelė).

1 lentelė. *Temos, potemės ir mini temos*

Table 1. *Themes, subthemes, and mini themes*

Tema	Potemė	Mini-tema
Tėvų tarpusavio santykiai		
Patiriamos emocijos bendraujant su buvusiu sutuoktiniu	Jautresnės ir mažiau jautrios temos	
	Laikas ir emocijų intensyvumas	
	Emocinės reakcijos į buvusį sutuoktinį	
Buvusio sutuoktinio ryšio su vaiku suvokimas	Buvusio sutuoktinio ryšio su vaiku keitimasis po skyrybų	
	Kito iš tėvų ryšio su vaiku samprata	Ryšys per pokalbį
		Ryšys per bendrą veiklą
		Emocinis ryšys
Savo ryšio su vaiku suvokimas	Savo ryšio su vaiku keitimasis po skyrybų	Ryšys pasikeitė į gerąją pusę
		Ryšys nepasikeitė
	Savo ryšio su vaiku samprata	Ryšio suvokimas per jausmą
		Suvokimas per buvimą kartu, pagalbą, pareigas, rūpestį
		Ryšio suvokimas per pokalbį
		Ryšio suvokimas per konfliktus

Tema	Potemė	Mini-tema
Jausmas, kai vaikas (-ai) būna pas buvusį sutuoktinį	Aš esi laisvas (-a) Pasitikėjimas buvusiu sutuoktiniu	
Tėvystės pareigų pasidalijimo procesas	Susitarimas, modelio pasirinkimas	Bendratėvystės modelį tėvai pasirenko savarankiškai Buvimo su vaiku pasiskirstymas Darbų ir pareigų pasiskirstymas Nėra griežtų nusistatymų dėl pareigų, atsižvelgiama į vaiko norus
	Proceso lengvumas	Paprastai ir greitai Galimos proceso lengvumo priežastys
Taisyklių kūrimas ir kitų vertybių diegimas	Taisyklės, auklėjimo būdai, vertybės kuriamos atskirai	„Neturiu primetinėti savo taisyklių“ Pas mus skirtingai Priimami vienašališki sprendimai
	Bendras problemų sprendimas iškilus situacijai	
	Kai auklėjimo būdas, taisyklės ar vertybės nesutampa	
Patirti sunkumai ir jų sprendimo būdai pasirinkus modelį	Patirti sunkumai	Nuolatinės kelionės, kraustymasis Drabužiai, daiktai Vaikų manipuliacija

3.1. Tėvų tarpusavio santykiai

Pirmoje temoje „Tėvų tarpusavio santykiai“ buvo atskleista, kaip tėvai suvokia savo santykį su buvusiu sutuoktiniu ar vaiko tėvu ar mama. Vienas iš dalyvių savo santykį su vaiko mama apibūdina kaip draugišką ir atvirą. Dalyvis išplečia savo draugiškumo suvokimą, kai kalba apie tai, kad su buvusiu partneriu nors ir nedalyvauja bendroje veikloje, tačiau atvirai bendrauja įvairiomis temomis: „*Mūsų santykis iš tiesų geras, draugiškas, atviras; iš tiesų labai mes pakankamai atvirai dalinamės apie savo asmeninius gyvenimus, kas vyksta, nėra ten (paузė) tos bendros veiklos kažkokios, galvoju, ar galim pavadinti vienas kitą draugais, tikrai turbūt galim.*“ (Artūras). Kitas dalyvis, įvardydamas savo santykius kaip draugiškus, paantrina, kad nekonfliktuoja su buvusiu partneriu, tačiau pabrėžia, kad ribų nubrėžimas tam tikrose situacijose atsiranda: „<...> *mes tiesiog laikom labai draugiškus, netgi, sakyčiau, vienus draugiškiausių santykių, kokių tekę turėti per visą tą laikotarpį, <...> bet mes labai greit apsibrėžiam atgal, (paузė) taisyklės, (nusijuokia) kad čia jau niekas niekam nebeaiškina.*“ (Tomas). Viena iš dalyvių teigė, kad jos bendravimas su buvusiu sutuoktiniu draugiškas, tačiau be šilumos, ir ji visai nenorėtų su juo draugauti, tačiau žino, kad buvęs vyras draugystę norėtų palaikyti: „*Nu tai toks nu toks sakyčiau draugiškas bendravimas buvo, bet iš mano pusės tai nėra tos šilumos, nors aš ir su ilininiu žmogumi galiu tokius dalykus pašnekėti nuoširdžiai. (paузė) <...> Man nu nėra tas žmogus, su kuriuo aš norėčiau*

draugauti, bendrauti, ne draugas jisai man.“ (Žaneta). Kita dalyvė nors įvardijo savo santykius kaip tobulus – „<...> puikiai sutariam, tikrai, nuoširdžiai sakau, kad šiuo metu (paузė) sutariam tobulai <...>“, vis dėlto pabrėžė, kad norėtų neturėti „absoliučiai jokių santykių“, ir jaučia vidinį atstūmimą: „Iš kitos pusės, tai aš vis tiek noriu turėti tą tokį atsirbojimą, nes tas žmogus (paузė) nu vis tik pakeitė mano gyvenimą <...> kad ir kiek aš ten sakyčiau, kad išėjau, ir man nebesvarbu, ir kažkoksai tas vidinis atstūmimas, jisai yra.“ (Indrė).

3.2. Emocijos, patiriamos bendraujant su buvusiu sutuoktiniu

Emocinės reakcijos į buvusį sutuoktinį. Kalbėdami apie buvusių sutuoktinių (partnerių) emocines reakcijas į buvusius partnerius dalyviai išreiškė tiek teigiamus jausmus, tokius kaip draugiškumas – „<...> nu tai ką aš žinau, draugiškumas. Yra jaukumo tam tikro, Žinok, šiaip teigiamos.“ (Arūnas), tiek neigiamas emocijas, susijusias su pykčiu – „Dabar vis tiek yra dar tokių ir jam, ir man. Ir, atrodo, skambini su kažkokiu tai konkrečiu klausimu, arba nu vat, parašo žinutę, žinai, kad, kai būsi laisva, norėčiau pasikalbėti, ir, viskas, mane net supykina (paузė) fiziškai (paузė), tai nu negali dar (paузė) (ašaros).“ (Iveta). Buvusiam partneriui išreiškiamos dviprasmiškos emocijos, kurias veikia praeitis: „Galvoju toksai, žinai, kad, iš vienos pusės, sakau, gal ir dėkingumas yra, bet (paузė) bet nu yra ta dėmė tokia likusi, aš nežinau, kaip ją pasakyti, nu, sakau, nežinau ar čia yra apie pagarbą, aš kalbu, kad jos nėra, ar kažkoks čia kitas jausmas yra, (paузė) bet tas šleifas, bet kokiu atveju, aš jo neužmirštu.“ (Indrė). Kitas dalyvis, bandydamas išreikšti emociją, paminėjo, kad jaučiasi atsipalaidavęs ar net abejingas, nes nesivadovauja praeities patirtimi: „Atsipalaidavęs, dalinai dėkingas galbūt, už tą etapą kažkokį amm ir dalinai abejingas, tiesiog toksai nu tipo (paузė), kas buvo, tas buvo, aš atgal nežūriui.“ (Tomas).

Jautresnės ir mažiau jautrios temos. Analizuojant tyrimo duomenis pastebėta, kad kylančios emocijos bendraujant gali kisti priklausomai nuo situacijos, kai, pavyzdžiui, viena dalyvė išreiškė panieką dėl skiepų vaikams: „Tai vat šitoj vietoje, (paузė) nu, aš jį taip (paузė) niekinu dabar, (paузė) tokia (paузė) nu niekinu. Tas jausmas geriausias būtų, bet grynai čia dėl skiepų.“ (Žaneta). Kai buvęs partneris išreiškia rūpestingumą, tada kylančios emocijos tampa teigiamomis: „Nu tai, matyt, gal nuo žinutes priklausau, žinai, kai tau ten parašo, žinai, atsiųsk ten tipo sąskaitos ten kažkokius tai numerius <...> vėl, žinai, čia, tipo, nu, kažkokia tai pareiga atsiranda, bet, kai jisai klausia, kaip tu jautiesi, kaip vaikas jaučiasi, nu tu visai kitas, visai kitas, tas emocija yra.“ (Indrė).

Laikas ir emocijų intensyvumas. Dalyviai kalba apie laiko faktorių, kuris keitė emocijų intensyvumą ir tipą. Vienos dalyvės teigimu, „tai iš pradžių buvo blogos: tik pyktis, neapykanta. Nu, vat, kerštas kažkodėl nekilo. Bet neapykanta, jo, begalinė, pyktis, neapykanta tie du (paузė). O dabar, tai, (paузė) nieko <...> Va, o dabar tai net gaillestis toks kartais kyla. Jo, gaillestis paskutiniu metu tas persimetė, teisingai, į gaillestis.“ (Žaneta). Kita dalyvė pasakoja, kad praeityje patirtas skausmas laikui bėgant tapo ne toks stiprus: „<...> buvo ten tiek ir skausmas, ir pyktis gal tada dar buvo tie tokie jausmai ir tada tau tiesiog vat, žinai, tas tas Žilvinas ir skausmas, ar Žilvinas ir pyktis buvo tapatu, ir tada tos

žinutės tau irgi kažkokios, žinai, nu toksai įsijungdavo, kad, kas čia, kažkas apie tai, bet dabar tai jau paskutiniu metu, matyt, jau, žinai, nu vis tiek keturi metai praėjo nori nenori čia, (pauzė) daro savo, <...> dabar turim tokius visai gerus santykius.“ (Indrė).

3.3. Buvusio sutuoktinio ryšio su vaiku suvokimas

3.3.1. Buvusio sutuoktinio ryšio su vaiku keitimasis po skyrybų

Lygindami kito tėvo ryšį su vaiku iki patirtų skyrybų ir po jų, trys dalyviai iš penkių pasakojo pastebintus pokyčius. Viena dalyvė šį pokytį įvardijo kaip labai stiprų: „Čia tai stipriai, matyt, irgi keitėsi vien dėl to, kad iki tol taigi Justas buvo nu, kaip žinai, kaip ir dauguma su mamom gyveno, nu vaikai, kad ir yra ten tie tėvai, bet, jo, tie sofניהai tėvai, ar ne? Tai šiuo metu tai, aš manau, kad pokytis yra didžiulis vien dėl to, kad tai yra kokybiškas laikas tėčio su vaiku, (pauzė) ko anksčiau kaip ir nebuvo.“ (Indrė). Kalbėdamas apie naujus mamos santykius po išsiskyrimo, vienas dalyvis pastebėjo, kad mama skiria mažiau dėmesio vaikui nei skirdavo iki santuokos anuliavimo: „Kažkoks naujas vyras ateina ten, žinai, tai tada automatiškai tu biškį turi dalinti tą dėmesį, tai va tokie dalykai gal pasikeitė pagrinde.“ (Tomas). Ir atvirkščiai, mama, kurios buvęs sutuoktinis sukūręs naujus santykius, pastebi, kad yra teigiamų pokyčių bendraujant vaikui ir tėvui: „Dabar, kai atsirado nauji tie santykiai, tai, nežinau, čia gal toj įtakoj žmogus tapo laimingesnis <...> nebėra to tokio, kažkokio kabinėjimosi ar ten kažko.“ (Iveta).

3.3.2. Kito iš tėvų ryšio su vaiku samprata

Atsižvelgus į tai, kaip tėvai kalbėjo, kaip jie suvokia kito tėvo ryšį su vaiku, buvo sugrupuoti tėvų ryšio suvokimo aspektai, suskirstyti į tyrimo mini temas. Suskirsčius potemes į mini temas nustatyta, kad vieni iš tėvų vaiko ryšį su kitu tėvų suprato per pokalbius, kiti – per veiklą, treči – per patiriamus jausmus.

Ryšį per pokalbį pabrėžė mama tuo atveju, kai, jos manymu, tėvas tinkamai rūpinasi vaiko baziniais poreikiais ir geba atliepti ir išspręsti išylančias problemas. Vis dėlto, jos manymu, tėvas nejaučia, kai vaikui iškyla poreikis pakalbėti: „<...> kad jisai yra vat fiziniai, baziniai dalykai užtikrinami <...> arba iškilus problemoms <...> tai taip, bet, tarkim, kad jisai pajustų, kada vaikui reikia pasikalbėt ar kažkaip tai, tai, manau, šito tikrai nėra.“ (Iveta). Kitas dalyvis, paklaustas apie buvusio sutuoktinio ryšį su vaiku, pabrėžia, kad vaikai labai daug bendrauja su tėvu ir pateikia pavyzdį apie tėvo reguliarius skambučius ne jos globojimo laiko metu: „Tai ir labai to bendravimo daug <...> Aš vežu vaikus ir kiekvieną rytą <...> skambutis kiekvienam: vienam suskambėjo telefonas, kitam, trečiam.“ (Žaneta).

Ryšys per bendrą veiklą ar kitus veiksmus buvo suprantamas kaip dėmesio skyrimas atliekant bendrą veiklą: „<...> jų santykį kaip aš vertinu, nu man patinka, kad jie kažką kartu ir veikia, kad jie kažkur ir važiuoja, ir kad Žilvinas į darbą nusiveža, tai aš labai džiaugiuosi tuo santykiu.“ (Indrė).

Emocinis ryšys. Vienas dalyvis, kalbėdamas apie buvusio partnerio emocinį ryšį su vaiku, suvoktą ryšį įvardijo kaip artimą, glaudų, tačiau pridūrė, kad artimas ir glaudus ryšys išreiškiamas tada, kai vaikas būna su kiekvienu iš tėvų: „*Nu gana artimą, glaudų, ta prasme nu, ta prasme, kai jinai būna su manim mano savaitę, jai nereikia mamos, kai jinai būna su mama, jai plius minus nereikia manęs.*“ (Tomas). Kita dalyvė, kalbėdama apie buvusio sutuoktinio ryšį su vaiku, pabrėždama tėvo asmenines savybes nurodė, kad emocinis ryšys su tėčiu yra silpnas: „*Taip vat tai aš tą ir pasakiau ir apie vaikų tėtį, kad, aš manau, kad jisai kad jo ryšys su vaikais, manau, kad emocinėj plotmėj yra silpnas <...> šiaip jisai žmogus, kuris nemoka rodyti jausmų.*“ (Iveta). O štai dar kita dalyvė, atvirėdama, remdamasi savo kitokiu suvokimu apie buvusio vyro indėlį, vaikų ir tėvo ryšį įvardija kaip stiprų, artimą ir gilų: „*Tai panašu, kad tas ryšys yra stiprus, gilus (paузė) <...> Tai, manau, kad ryšys labai artimas (paузė) jo dėka. Jo tikrai didelio, nuolatinio darbo dėka visus šitus šešiolika metų.*“ (Žaneta).

3.4. Savo ryšio su vaiku suvokimas

3.4.1. Savo ryšio su vaiku keitimasis po skyrybų

Kalbėdami apie savo ryšį su vaiku (-ais), tėvai dažniau nurodė jaučiantys sustiprėjusį ryšį, kai kurie dalyviai pasikeitimo neįjutė. Vienas iš dalyvių, tėtis, užsiminė, kad po skyrybų jam reikia daugiau pasitempti efektyviau skirstant savo laiką. Taigi ryšys jam atrodo stipresnis nei būtų nuolat gyvenant kartu: „*Žinoma, kad dabar ryšys su vaiku stipresnis negu būtų (paузė) gyvenant kartu. Tam tikra prasme, aišku, būna laiko, kai kartu negyvena, bet, ta prasme, daug daugiau reikia pasitempt, daug daugiau reikia efektyviai dalyvaut. Tai vat tas, tas yra kitaip.*“ (Arūnas). Taip pat dalyviai išreiškė susirūpinimą vaiko ateitimi. Atsiradus baimei traumuoti vaiką ateityje, tėvai ėmėsi tam tikrų savišvietos būdų: „*<...> po skyrybų tai tu pradėjai sau uždavinėti klausimus, nu, bent jau aš pradėjau pradžioj uždavinėti tuos sau klausimus, ar mano vienokie ar kitokie veiksmai ne-traumuos? Nu, žinai, neliks kaip skyrybų pasekmė tam vaikui? (paузė) Tai toksai atrodo, žinai, atsirado didesnis noras (paузė) nu į tą vaikų psichologiją pasigilinti būtent per tą trauminę prizmę (paузė).*“ (Indrė).

Ryšys nepasikeitė. Ne visi tėvai pajuto pasikeitusį ryšį su savo vaikais po skyrybų. Vertindama savo ryšį dalyvė samprotauja, kad, atsižvelgiant į brandos aspektus, jos ryšys su vaikais nepasikeitė: „*<...> iš principo (paузė) ryšys yra, jis kaip buvo taip ir yra.*“ (Iveta). Kitas dalyvis savo ryšio su vaiku pasikeitimą vertina per savo asmenybės prizmę, t. y. „šeimyniško“ tėvo prizmę, kai tiek prieš, tiek po skyrybų jis išliko toks pat, dėl to ryšys su vaiku nepasikeitė: „*Mano atveju tai tikrai niekaip nepasikeitė, kaip mes bendravom, žinai, aš toks gal esu, kaip čia pasakyt, šeimyniškas tėvas, jei pusryčiai, tai aš darau valgyt, jeigu reikia išskalbti, aš galiu išskalbt, jeigu reikia, nežinau ten, jei užpakalį reikia išplaut, aš galiu išplaut. Man nėra jokios tenai problemos.*“ (Tomas).

3.4.2. Savo ryšio su vaiku samprata

Savo ryšį su vaiku dalyviai suprato skirtingai. Dalyviai įvairiai įvardijo aspektus, kai buvo paklausti, kaip jie suvokia savo ryšį. Vieni tėvai savo **ryšį suvokia per jausmą**, kalbėdami, kad jų ir vaiko ryšys yra labai gilus: „<...> *tai mano ryšys su vaiku, aš manau, kad yra labai giluminis.*“ (Indrė). Kitas dalyvis šypsodamasis pasakė, kad ryšys nėra paprastas ir lengvas, tačiau gyvas, pabrėžta, kad tai yra jo vaikas: „<...> *tai yra mano vaikas (šypsosi) <...> tai toks <...> nėra visiškai paprastas ir nėra lengvas gal tas ryšys eeee, bet gyvas (pauzė).*“ (Arūnas).

Kiti dažnai įvardijami aspektai, klausiant tėvų apie jų suvokiamą ryšį su vaikais, buvo **buvimas kartu, veiklos kartu, konfliktų vengimas, pagalba**. Dalyviai pasakojo, kad po skyrybų nuolat buvo su vaikais, vykdė bendrą veiklą, taip jie jautė labai daug artumo: „<...> *tikrai daug to artumo buvo. <...> labai daug kartu: ir stovyklos, va tos visos veiklos su karatė va atsirado dešimtais metais*“ (Žaneta). Taip pat buvo pabrėžiamas vaiko vengimas konfliktuoti. Mama jaučia artumą, atvirumą, kai gali sūnui būti atvira ir patiria atvirumą iš sūnaus pusės: „<...> *taip aš su sūnum jaučiuosi artima (pauzė) jis yra man atviras (ašaros) aš esu jam atvira (pauzė) mes, jo, jisai, matau jo dideles pastangas kad (pauzė), irgi kažkaip tai nu (pauzė) nepykdyt manęs <...>*“, (Iveta).

Ryšio suvokimą per pokalbį išreiškė ir kiti dalyviai. Pavyzdžiui, viena dalyvė, kalbėdama apie savo santykį su vaiku pabrėžė vakarinius pokalbius su juo, kai vaikas inicijuoja pasišnekėjimus: „<...> *tris dalykus, kur tau patinka <...> ir vienas dalykas, kas tau nepatiko iš šiandien. (pauzė) Ir būna taip, kad jau aš ten atsiseikinu, jau noriu miegoti. Vaikas sako: „Mama, mes dar nepašnekėjom.“ (pauzė)*“ (Indrė). Kita dalyvė, paklausta apie savo suvokiamą ryšį su vaikais, papasakojo, kad ir viena iš dukrų inicijuoja pokalbius išitikus tam tikroms gyvenimo aplinkybėms ir klausia mamos patarimų: „*Ir šiemet prasidėjo tai, kad, žinai, ten turi berną, susipyko, ir kai tik susipyksta, jinai skambina man patarimų.*“ (Žaneta).

Kai kurie tėvai savo ryšį su vaikais suvokė **per konfliktus** savo globojimo metu, kai vaikas gyvena kartu. Mama, lygindama savo ryšį su dviem vaikais, išreiškė nuogąstavimą dėl su dukra patiriamų konfliktų: „<...> *aš kartais pagalvoju, kad jeigu reiktų visą laiką gyvent su dukra, tai mes čia, nežinau, gerkles persikąstumėm, (pauzė) nes jau tas dvi savaites pabūni, paskui nu tai vėl grįžta viskas, <...> nes jau būna čia tokios audros, kad jau sudėtinga, tikrai.*“ (Iveta).

3.5. Jausmas, kai vaikas būna pas buvusį sutuoktinį

Aš esu laisvas (-a). Šiame tyrime visi apklaustieji akcentavo būtent laisvės jausmą, kai tėvai laisvu nuo vaikų laiku jaučiasi laisvi. Kai kurie tuo metu sulygina save su bevaikiu tėvu: „*Laisvas (abu nusijuokiam) <...> ta prasme yra gerai gyvent, gerai yra būt bevaikiu, nes tada turi daugiau laisvės, daugiau laiko.*“ (Arūnas). Vienas dalyvis taip pat išreiškė nuomonę, kad vieną savaitę jis yra tėvas, kitą savaitę jis yra laisvas sau, kai gali skirti laiką

savo mėgstamai veiklai: „Kaip aš dabar sakau – aš savaitę tusovščikas, savaitę tėvas <...> tai vat taip ir gaunasi: savaitę tu ten darai kažkokius ten savo hobius <...> daugiau sau skiri laiko, o tą savaitę, kai tu ten tėvas, tai tada (pauzė) persijungi į kitą moudą kažkaip.“ (Tomas). Visa tai dalyviai suvokia kaip rūpinimąsi savimi ir galvojimą apie save: „Taip ir jautiesi, kad gyvenu dabar vat turiu dvi savaites be vaikų, darau ką noriu, einu į pasimatymus, einu į teatrą, dirbu per naktį, nu, žodžiu, (pauzė) <...> laisvės nuo pareigų jausmas (pauzė) laisvės nuo rūpesčio kažkokio tai (pauzė) jausmas, kai gali skirti, nu rūpintis savim, tiktai savim, galvoti tik apie save.“ (Iveta). Kai kurie dalyviai paminėjo, kad būtent bendratėvystės modelis, taikomas po skyrybų, leido atrasti laiko tik sau: „Aš po skyrybų turėjau laiko sau, ko niekada neturėjau santuokoje.“ (Žaneta).

Pasitikėjimas buvusiu sutuoktiniu. Buvo pastebėta, kad visi dalyviai vienaip ar kitaip išreiškė pasitikėjimą buvusiu sutuoktiniu (partneriu). Vienas tėvas, išreikšdamas visišką pasitikėjimą vaiko mama, ją pavadino partnere: „Jo, visiškai pasitikiu (pauzė). Mes <...> esam partneriai, ta prasme, kad jos sprendimai (pauzė) tikrai geri. Galim turėt nesutarimų, bet tai nėra iš nepasitikėjimo, tai yra iš nuomonių skirtumų.“ (Arūnas). Kita tyrimo dalyvė taip pat pasitiki savo buvusiu partneriu dėl vaiko auklėjimo – jai žinomas tėčio auklėjimo stilius, o suvokimas apie vaiko tėtį yra teigiamas: „Tai aš juo pasitikiu ir tikrai žinau, kad jie tenais ir apsitaria ir nu, žinai, dėl kažkokių tais sprendimų (pauzė) ir dėl auklėjimo, man gal netgi labiau patinka tas toks griežtesnis auklėjimo būdas (pauzė), bet nu aš tiesiog iki jo nepriaugau (juokiasi garsiai) <...> tai aš tiesiog tada leidžiu sau būti tokia mama, kokia aš esu. Bet šiaip tai iš principo, aš manau, kad Žilvinas turi labai daug gerų ten tų savybių ir (pauzė) pasitikiu tai labai.“ (Indrė).

3.6. Tėvų pareigų pasidalijimo procesas

Susitarimas, modelio pasirinkimas. Pasirenkant šį bendratėvystės modelį buvo svarbus ir tėčių indėlis pareiškiant norą auginti vaiką (-us) kartu. Vienas iš dalyvių minėjo, kad tiesiog pajuto ir suprato, kad nenori gyventi be vaikų, pasiūlė savo buvusiai sutuoktinei dalytis fizine globa: „Ta prasme, mano buvusios žmonos idėja buvo, kad jinai susiras kur gyventi ir paskui jauniausia dukra gyvens su ja (pauzė). Aš (pauzė) pajutau, aš supratau, kad aš taip nenoriu ir aš tada pasiūliau, kad mes dalintumėmės ja per pusę.“ (Arūnas). Modelio pasirinkimą lėmė ir tėčio noras auginti vaiką kartu: „Kadangi jisai buvo iš tų tėčių, kuris norėjo (šypsosi) nu neatsisakė, tai aš tada sutikau.“ (Indrė). Kai kurios mamos patyrė konfliktą dėl vaiko fizinės globos, kai tėtis ne visada norėjo ja dalintis: „Jis paskambino (pauzė): „Neatvešiu vaikų tau, tu pervargusi, tau reikia pailsėti, aš tau neatvešiu.“ Tai pas mus buvo atvirkščiai, kai kiti tėvai neima vaikų, tai mes kalėmės dėl vaikų (juokas). Pas mus buvo atvirkštinė ta situacija.“ (Žaneta). Bendratėvystės modelio pasirinkimo eigą ir būdą lydėjo savarankiški sprendimai ir siūlymai: „Siūlymai ėjo iš jo pusės.“ (Žaneta), o vėliau šias sąlygas įtvirtino teisme: „Vyko teismas. Ne kaip teismas, ne, iš tikrųjų, tai buvo mūsų, mes patys viduj susirašėm, tiesiog <...> ir paskui tas grafikas buvo taip ir surašytas teismo.“ (Žaneta).

Tyrimas parodė, kad **buvimo su vaiku pasiskirstymą** tėvai fiksuodavo ir planuodavo temams į priekį savo sukurtuose bendruose dokumentuose, atsižvelgdami į ateityje galimus pakitimus: „*Tai vat atsisėdam, atsidarom ekselį, susipildom metus į priekį ir pasakui, nu, aišku, ir keičiam, ir prašom: „Žinai, kad vat čia man reikia išvažiuot, ar galėsi tu?“ – „Galėsiu.“ Tai tada susikeičiam kažkaip tai arba: „Savaitgalį gali iki sekmadienio pažiūrėt? Aš tada kitą.“ Nu toks, bet jau stengiamės, kad ne. Ne tai, kad ten užmeti, žinai, kad pabūk tu ilgiau, bet jau tada keistis tais laikais.“ (Iveta). Kita dalyvė pasakojo, kad grafikas, pagal kurį dalijasi vaiko fizine globa, buvo sukurtas atsižvelgiant į tėčio galimybes: „*Kadangi Žilvinas dirba vyninėj, tai supranti, kad jo darbo laikas yra kitoks negu visų kitų žmonių (pauzė). Tai priėmėm tokį optimaliausią variantą, kad (pauzė) pirmadieniais, antradieniais yra tas laikas, kada jis galėtų skirti jam laiką.“ (Indrė). Vienas dalyvis atskleidė, kad kaip bendravimo priemonę ir derybų įrankį pasitelkė e. laiškus: „*Tiesiog emailais susirašinėjome ir derinomės tas dienas.“ (Žaneta).***

Darbų ir pareigų pasiskirstymas. Buvo nustatyta, kad dalyviai darbus ir pareigas pasiskirstė be patiriamų ginčų, nes, kaip teigia vienas iš dalyvių, jie gana aiškiai žinojo, kaip viskas turi veikti: „*Mes gana aiškiai, ta prasme, vienintelis klausimas buvo iškilęs dėl laiko (pauzė). Dėl kitų pareigų, kad kažkaip nekilo didelių ginčų, nes gana aiškiai <...> žinojom, kaip viskas turi veikti ir nebuvo permetinėjimo karštos bulvės, kad dabar čia tu čia daryk ir rūpinkis.“ (Arūnas). Kita dalyvė išreiškė mananti, kad tiek tėtis, tiek ji yra atsakingi šiuo klausimu ir žino savo galimybes, kuria veikla su vaiku turėtų užsiimti kiekvienas iš tėvų: „*Šitot vietoj manau, kad tiek Žilvinas labai atsakingai žiūri, kiek jisai gali, žinai, (pauzė) tiek ir aš. <...> Aš gal daugiau skaitau su vaiku, Žilvinas, manau, kad to nedaro (įkvėpimas). Nu, bet aš ir nespaudžiu (pauzė) ir tikiu, kad jie ten nu kažką kitą daro (pauzė) per kažkokius žaidimus, žinau, kad jie ten kepa, jie ten žiūri, žinai, kokias nors laidas kulinarienes, ko aš nedarau. Tai, aš manau, kad (pauzė) Justas summa summarum gauna kažkokį tai iš mano pusės, tokią įtaką mokslui ir ir išsilavinimui, ir kažkokį kitokį, visiškai kitokį jisai gauna iš Žilvino. Bet man tas balansas kažkaip kol kas nu (pauzė) patinka.“ (Indrė). Tėvai geba susitarti dėl pareigų pasidalijimo, taip pat dėl vaiko gerovės aspektų, finansinio vaiko aprūpinimo klausimais ir pan.: „*Kartais aš tam tikrus dalykus padarydavau, net ir dabar tas toks, nėra aiškiai įvardinta formaliai, bet yra aišku mums, kas ką daro. Tai kartais būna, kad nu jeigu vienas negali, tai kito prašom. Nu tai galimi dalykai nuvest pas gydytoja, nueiti į tėvų susirinkimą mokykloj. Tokie vat buitiniai paprasti dalykai: nupirkti drabužių, ten dar kažką, visi šitie dalykai tiesiog, mes nu susitarėm, kas padarys ir viskas, nėra dėl to didelių kažkokių tai dabar sudėtingų ginčų.“ (Arūnas).***

Taip pat **tėvai į pasirinkimus įtraukia ir patį vaiką, netaikydami griežto plano, atsižvelgdami į vaiko norus:** „*<...> atsiبدو, jo, gerai, važiuok pas mamą. Dabar nori su manim? Nu gerai, atvaryk pas mane. Nu ta prasme, bandėm, kiek įmanoma, mažiau traumuo.“ (Tomas).*

Proceso lengvumas. Dauguma tyrime dalyvavusių tėvų **pasiskirstymo procesą įvardijo kaip lengvą ir greitą:** „*Nu tai gerai, tai, (emmm) pasidalinom paprastai, greitai.“ (Indrė). Ypač kalbant apie tam tikrus aspektus, tokius kaip fizinės globos laikas: „Jeigu*

imt tik laiką ir pareigas, tai visiškai mes ten, ta prasme, iškart sutarėm ir jokių ten nebuvo klausimų.“ (Iveta).

Galimos proceso lengvumo priežastys. Aptariant galimas proceso lengvumo priežastis galima išvelgti tokius veiksnius kaip patirtą tėvų kaltės jausmą: „*O iš Žilvino pusės, aš manau, kad jisai jautė didelę kaltę, ir dėl to jisai buvo pasiryžęs nu bet kokiam mano, vat žinai, užgaidai (J: mmhm): „Jeigu tau reikia, aš tai padarysiu. Jeigu tau reikia pinigų, duosiu pinigų. Jeigu tau reikia laisvo laiko, aš pabūsiu su vaiku <...>, (Indrė). Apie kaltės jausmą pasakojo ir kita dalyvė: „Ir pradžioje tas ir tas kaltės tradicinis jausmas buvo.“ (Žaneta). Taip pat įtaką galėjo daryti tarpusavio santykiai, kai tėvai nepatyrė didelių konfliktų: „*Ne, mes visiškai žmogiškai, mes kadangi, sakau, nebuvom čia kažkokių ten susipykimų stadijij, <...> iškart susitarėm, kad žinai, plus minus stengsimės vienodai dalintis.“ (Tomas). Dar įtakos proceso lengvumui galėjo turėti tėvų tarpusavio pasitikėjimas: „Formaliai į skyrybų sutarty – tai globėja yra mama, bet mes de facto. Tas vaikas gyvena kaip gyvena, visai kitaip. Mums tas tinka, mes pasitikim vienas kitu šituo klausimu.“ (Arūnas).**

3.7. Taisyklių kūrimas ir vertybių diegimas

3.7.1. Taisyklės, auklėjimo būdai, vertybės kuriami atskirai

Pas mus skirtingai. Kalbėdami apie taisyklių kūrimą ir vertybių diegimą dalyviai minėjo, kad kurdami taisykles vadovaujasi savo patirtimi ir kalba apie tai, kad kituose namuose yra taikomas kitoks auklėjimo būdas: „*Nu aš tai, nežinau, vadovaujusi savo patirtim kažkokia, tai aš plus minus viską leidžiu (juokas) ir tas esu „gerasis“, aišku, iki tol, kol neužlipa jau žiauriai ant galvos. Tada aš jau to negaliu pakęst. Manau, kad šiuo atveju buvusi žmona yra griežtesnė, jinai ten labiau biškį pastato į vietą.“ (Tomas). Kita dalyvė dalijasi patirtimi, kai skirtingi auklėjimo būdai skirtinguose namuose kelia tam tikrų sunkumų ir emocijų: „*Vėlgi ir toj situacijoj nu dar ir taip buvo gavęsi, kad namie pragaras, nes reikia mokytis, tvarkytis, šunis vedžioti dar kažką, ar ne? O ten nuvažiuoji, ten nu atostogos. Ten viešbutis: nieko daryt nereikia ir pamokas irgi kada darai, kada – ne. Tvarkytis, dirbti nu – nieko, pareigų – nieko nėra. Tai vat aš buvau bloga.“ (Žaneta).**

Neturiu primetinėti savo taisyklių. Buvo pastebėta, kad kai kurie tėvai nesijaučia galintys nurodinėti ar kitaip spręsti už kitą tėvą, kaip jis turėtų auginti vaikus: „*<...> jeigu taip nuoširdžiai, tai aš galvoju, kad neturiu primetinėti Žilvinui kažkokių tai savo taisyklių, kaip aš įsivaizduoju, kad Jonui turėtų būti.“ (Indrė). Kita dalyvė nurodė, kad jausmas, kad ji negali nurodinėti tėčiui, kaip auginti vaikus, neleidžia kurti bendrų auklėjimo taisyklių: „*Nu šito aš negaliu irgi primesti ir sakyti, nu vaikų tėčiui, kad tu turi kažkaip tai tą daryt, tai ir tas, nėra kažkokių tokių bendrų <...>.“ (Iveta).**

Priimami vienašališki sprendimai. Tokie veiksniai kaip būrelių parinkimas buvo parenkamas vieno iš tėvų: „*Nebuvo šitų taisyklių kūrimo, tiesiog aš, tai iš mano pusės būreliai, mokyklos viskas būdavo sudėliota iš mano pusės (pauzė).“ (Žaneta). Nors būrelių veiklą tėvai renka nepasitarę vienas su kitu, tačiau į pasirinkimus kartais įtraukia vaiko*

pageidavimus: „Vieną būrelį tai Žilvinas išrinko, vat būtent plaukimą. Tai jisai ten tiesiog jo pasiklausė, žinai, kad (pauzė) šeštadieniais. Tai, kad jisai pats pasiryžo pasiimti nuvežti parvežti tą vaiką, tai čia buvo jo toksai (pauzė) pasitarimas.“ (Indrė). Dalyvių nuomone, būrelių pasirinkimas ir kito tėvo nesikišimas į šį procesą – tai pasitikėjimo klausimas: „O mano būrelis tai ten buvo, nu toks edukacinis, tai aš labai jau ten (pauzė) irgi nesitariau su Žilvinu. Nieko net ir nesakiau, man atrodo, apie tą būrelį, bet iš principo tai (pauzė) nu jam irgi nekyla klausimų, kodėl būtent toks, o ne kitoks. Nu kažkaip ten toksai pasitikėjimo, man atrodo, klausimas yra labai didelis.“ (Indrė).

3.7.2. Bendras problemų sprendimas susiklosčius situacijai

Bendrą problemų sprendimą susidarius situacijai viena iš dalyvių aptarė taip: „<...> tikrai matai, kad negerai buvo pernai sūnui su mokslais <...> tai tada ir jisai kalbėjosi su sūnum, ir aš kalbėjau, ir kažkokių ten priėmėm sprendimų ten, kaip kompo atsisakymai, ir ten, žodžiu, žaidimų ištrynimai (nusijuokia), ir korepetitoriai ir taip toliau. Ir viskas taip ir susitvarkė, čia reikia (pauzė) nepaleist, o tas, sakau, labai sunku nepaleist, kai tu realiai paleidi, nu kas dvi savaites.“ (Iveta). Kiti dalyviai mini, kad esant tam tikrai situacijai sėstų bendram pokalbiui arba susiskambintų: „Nu, ta prasme, nėra kad, žinai, kažkas galvotų kategoriškai kitaip nu tiesiog yra problema: susėdam, susiskambinam, sprendžiam (juokas), jeigu nesispredžia – susirašinėjam žinutėm.“ (Tomas).

3.7.3. Kai auklėjimo būdas, taisyklės ar vertybės nesutampa

Vienas dalyvis pasakojo, kad kylančius nesutarimus išsprendžia ir laikosi sutartos pozicijos, todėl ginčų nebekyla: „Dėl vakcinacijos konkrečiai mes esam turėję ginčų, aš labiau už vakcinas negu mama (pauzė), bet galiausiai <...> mes sutarėm (pauzė) ir laikėmės to. Dabartiniame kontekste nuomonė šiek tiek skiriasi, bet ne radikaliai, tai dėl to ginčų nėra.“ (Arūnas). Taip pat kita nustatyta sprendimo strategija – kompromisų priėmimas, kai vienas tėvas nusileidžia kitam: „Nu tai, pakovoju (juokas), ta prasme, nu paaiškinu: „Aš manau, kad taip ir taip turėtų būt.“ Ne visada išsikovoju, bet nu primenu vis, kad aš vis dar taip galvoju, nu aš toksai.“ (Tomas). Paklausus apie patiriamas emocijas, kai taisyklės ar vertybės nesutampa, paaiškėjo, kad svarbus laiko faktorius. Vienas dalyvis paminėjo, kad anksčiau jautė didesnę nepasitenkinimą nei dabar: „Kaip aš jaučiuosi? (pauzė). Anksčiau gal būdavo daugiau <...> nepasitenkinimo, kad taip yra, ne taip, kaip aš galvoju. Dabar man tas atrodo mažiau svarbu, tie skirtumai gal mažiau jaučiasi.“ (Artūras).

Vienaip ar kitaip dalyviai sprendžia nesutarimus. Pastebėtas dažniausias sprendimo būdas yra tarpusavio bendravimas: „Nu tai vėl, vėlgi ką, pasikalbam, visai būna: pasi-pykstam, pasikalbam, grįžtam vėl. Bet realiai mes, kaip sakau, kol tai nesusiję su pinigais, kol tai susiję su vaikų auklėjimu, pas mus nu kaip ir nėra kažkokių tai (pauzė) tokių ryškių nesutarimų.“ (Iveta).

3.8. Patirti sunkumai ir jų sprendimo būdai pasirinkus modelį

Kalbėdami apie iškilusius sunkumus taikant bendratėvystės modelį tėvai dažniausiai minėjo tokius aspektus kaip **nuolatinės kelionės, kraustymasis**, taip pat išskyrė **drabužių ir kitų daiktų** poreikį turėti abiejuose namuose, ir tam tikras **vaikų manipuliacijas**. Viena dalyvė nuolatinį vaikų kraustymąsi įvardija ne tik kaip sunkumą tėvams, tačiau ir kaip disharmoniją vaiko gyvenime, kai vaikai yra visa laiką judėjime: „*Bet tai koks stabilumas, tai tu nuo pat mažų dienų, skaityk, buvo metai, keturi ir septyni. Iškalta toks pagrindas, ta disharmonija tokia, nė nežinau, kaip tą pavadinti: pastoviam judėjime. Tai tie mano vaikai pastoviam bėgime ir (paузė).*“ (Žaneta). Kaip teigė vienas iš dalyvių, vaikai pripranta gyventi vienoje vietoje, ir, kas kartą persikrausčius, vyksta naujas adaptacijos procesas: „*Tiesiog savaitgalį jinai pervažiuodavo ir būdavo, vat vienas iš sunkumų buvo toks, kad ji nebuvo labai patenkinta, kad reikia pervažiuot. Pripranta vienoj vietoj, paskui reik pervažiuot į kitą <...>*“, (Arūnas).

Kas kartą persikraustymo metu, turi būti nepamirštami reikalingi daiktai ar drabužiai: „*Sunkumai yra: pagrindinis tai yra tas vaikų persikraustymas kas kartą, su visais, nes tai yra nu ne tik, kad tu savaitgaliui išvažiuoji, tai įsimetei į kuprinę atsarginius džinsus ir maikutę, ir gali varyt. Bet visos pamokos, visos knygos, visi. Kompas keliauja su dėžem, čia kiekvienąkart tas išsikraustymas, tai (paузė) mmm. Šitas yra pagrindinis sunkumas.*“ (Iveta). Uniforma, knygos ir kiti mokykliniai reikmenys turi keliauti kartu su vaikais kiekvieną persikraustymą. Tėvai nurodo drabužių vaikui aprūpinimo iškilusį sunkumą, kai, pavyzdžiui, važiuojant pas kitą tėvą vaikui staiga, dėl neplanuoto lietaus, gali prireikti guminių batų: „*Bet pačioj pradžioj tai, aišku, buvo, žinai, ir drabužiai ar, ane? Pas mane kažkokie tai drabužiai yra, kažkokie tai drabužiai pas pas Žilviną. Nu tu supranti, kad kartais reikia ir tų pačių guminių batų dvejuose namuose (įkvėpimas) arba ten, nežinau, kokių nors šiltų ten (paузė) eeee striukių ir vienur, ir kitur. Nu tai toksai va buvo.*“ (Indrė).

Vaikų manipuliacija. Kartais tėvai susiduria su tam tikrais vaikų pareiškimais, pvz., „vienas geresnis, kitas blogesnis“: „*Kartais pabalansuoja – „vienas geresnis, kitas blogesnis“.*“ (Tomas). Vieno iš dalyvių teigimu, tokios situacijos dažnai kildavo, kai vienas iš tėvų taikė griežtesnius auklėjimo būdus nei kitas: „*<...> vis tiek gyvenant su tokio amžiaus vaiku būna atvejų, kada nu turi būti griežtas, turi kažką tai pabarti ar neleisti, ar tai (paузė) tas būdavo toks, kad galbūt dažniau jinai skambindavo mamai sakydavo: „Pas tėtį labai blogai, čia viskas pasaulio pabaiga ir taip toliau.“* (Arūnas). Kita dalyvė taip pat pasakojo, kad vaiko manipuliacija pasireiškėdavo tada, kai reikėdavo atlikti tam tikras pareigas namuose: „*Ir dar tai, kad, aišku, yra yra, kai pabūni dvi savaites ir atsiranda; <...> pradžioj tas jau čia džiaugsmas, čia pasiilgom, čia viską. Paskui atsiranda pareigos, nu (paузė) tada (paузė) jo yra tas, kad jau čia jau gerai, kad jau ir išeinu tenai, nu tokie visokie.*“ (Iveta).

4. Diskusija

Temose „Tėvų tarpusavio santykiai“ ir „Patiriamos emocijos bendraujant su buvusiu sutuoktiniu“ buvo atskleista, kaip tėvai suvokia savo santykį su buvusiu sutuoktiniu (partneriu) ir kokias emocines reakcijas jie patiria tarpusavio santykiuose. Iš esmės šio tyrimo dalyvių bendratėvystės santykių kokybė atitinka literatūroje aprašytą bendradarbiaujančią, palaikančią bendratėvystę (Petren et al., 2017). Tyrimas atskleidė, kad moterų suvoktas santykis bendratėvystėje buvo dviprasmiškas, dalyvės išreiškė patiriančios tiek draugiškus santykius, tiek norą atsiriboti ir nedraugauti, jos labiau nei vyrai vadovavosi praeitimi. Taigi šio tyrimo dalyvių moterų bendratėvystės santykiai atitinka Markham ir Coleman (2012) tyrime nustatytą bendratėvystės tipą, kai santykiai keičiasi *nuo konfliktiško iki gero* arba *net iki draugiško*. O vyrai aiškiai įvardijo savo draugišką santykį ir konfliktų nebuvimą. Tyrimo dalyvių vyrų santykiai bendratėvystėje atitiko Markham ir Coleman (2012) tyrime nustatytą *visada draugišką* bendratėvystės santykių tipą.

Analizuojant tyrimo rezultatus nustatytas ir atleidimo aspektus, kai partneriai daugiau nesivadovauja ar bando nesivadovauti praeitimi. Tokie santykiai iš konfliktiškų pereina į gerus ar net labai gerus (Markham & Coleman, 2012) ir neigiamas emocijas pakeičia kitos, atleidimą lydintios emocijos, nes atleidimas galiausiai leidžia judėti toliau (Bonach, 2007; Philyaw & Thomas, 2013). Taip pat dalyvių pasakojimuose matyti pastangos sąmoningai kontroliuoti konfliktus su buvusiu partneriu. Ankstesni tyrimai irgi rodo, kad tėvai yra pajėgūs sąmoningai mažinti konfliktų skaičių (Markham & Coleman, 2012), o mažas konfliktų skaičius jiems leidžia palaikyti klestinčią bendratėvystę, kurioje tėvai gali dalytis taip pat ir savo išgyvenimais (Philyaw & Thomas, 2013).

Ryšio su vaiku (-ais) suvokimas. Trys iš penkių tėvų nurodė pastebimus buvusio partnerio ryšio su vaiku (-ais) pasikeitimus. Kai kurie tėvai nurodė stiprų ryšio pasikeitimą, kai tėvams, ypač tėčiams reikia daugiau pasitempti, efektyviau skirstyti savo laiką su vaiku (-ais), todėl ryšys tėvams atrodo stipresnis nei būtų nuolat gyvenant kartu. Taip pat nagrinėjant duomenis buvo pastebėtas ir naujo partnerio įnašas į vaikų ir tėvų santykius. Kalbant šia tema buvo išreikštos skirtingos nuomonės: vienas iš dalyvių pasakojo apie skiriamą mažesnę dėmesį vaikui dėl naujo partnerio atsiradimo, o kitas dalyvis kalbėjo apie teigiamą poveikį, nes tėvo elgesys su vaiku pasikeitė į gerąją pusę. Šiuo klausimu randama nesutarimų ir literatūroje, kai, pavyzdžiui, tyrimai rodo, kad vaikai jaučia mažiau dėmesio po tėvų pakartotinės santuokos (Thomson, Mosley, & Hanson, 2001) arba vaikai jaučia pakartotinės santuokos teigiamą įtaką (Bastaitis & Mortelmans, 2017).

Jausmas, kai vaikas (-ai) būna pas buvusį sutuoktinį. Šiame tyrime visi apklaustieji akcentavo laisvės jausmą, kai tėvai laisvu nuo vaikų laiku jaučiasi laisvi, kai kurie tuo metu sulygina save su bevaikiu tėvu. Laisvu nuo vaikų metu tėvai skyrė laiko sau, galėjo dalyvauti įvairiuose renginiuose, eiti į teatrą, užmegzti naujas pažintis ir kt. Dalyviai teigė, kad tomis dienomis jie rūpinasi ir galvoja tik apie save. Philyaw ir Thomas (2013) suskirstė tėvus pagal tai, kaip jie leido laiką be vaikų, į dvi grupes: vieni tėvai leido laisvą nuo vaikų laiką mėgaudamiesi: bėgiodavo, keliaudavo, lankydavo šokių kursus ir kt. Kita

grupė tėvų patyrė neigiamas emocijas, kai jų vaikai pasilikdavo su kitu tėvu net ir tada, kai nebūdavo pagrindo galvoti, kad vaikams pas kitą tėvą yra nesaugu. Jiems trūkdavo vaikų buvimo, jie manydavo, kad tai nėra sąžininga jų atžvilgiu. Tyrimo dalyviai mėgavosi bendratėvystės modelio teikiamu laisvu laiku.

Tyrimas atskleidė, kad visi dalyviai vienaip ar kitaip išreiškė pasitikėjimą buvusiu su tuoktiniu (partneriu). Tai, kaip rodo tyrimai, yra itin svarbus veiksnys palaikančiai bendratėvystei (Petren et al., 2017). Išreiškdami savo pasitikėjimą buvusiu stuoaktiniu tėvai rėmėsi savo žiniomis apie tai, ką veikia, kaip bendrauja ir kokį auklėjimo stilių taiko buvęs partneris fizinės vaiko (-ų) globos metu. Šios žinios leido tėvams labiau pasitikėti kitu tėvu.

Tėvystės pareigų pasidalijimo procesas. Nagrinėjant literatūrą buvo pastebėta, kad tėvystės pareigų pasidalijimo procesas dažnai vyksta dalyvaujant mediatoriumi (Morris & Halford, 2014). Šiame tyrime dalyvavę tėvai bendratėvystės modelį pasirinko savarankiškai, bendru sutarimu. Bendratėvystės modelis buvo pradėtas taikyti labiau tėčių iniciatyva. Net trys tyrimo dalyviai, nors ir nebuvo apie tai klausiami, atskleidė, kad būtent tėtis rodė iniciatyvą šiam auginimo modeliui, tai sutampa su kitų autorių tyrimų duomenimis (Siebel, 2006). Kalbant apie šio modelio pasirinkimo eigą ir būdą, buvo pastebėta, kad tėvai dažniausiai šį auginimo modelį pasirinko savarankiškai, patys susitardami dėl vaiko auginimo sąlygų, tai sutampa ir su kitais panašiais tyrimais (Markham & Coleman, 2012; Sim, 2017).

Aptariant **buvimo su vaiku pasiskirstymą** išsiaiškinta, kad skirtingai nei aptinkama literatūroje (Hartwig, 2017), nė vienas šio tyrimo dalyvis neminėjo, kad dėl fizinės globos pasiskirstymo būtų iškilęs konfliktas. Tėvai dažniausiai šį laiką pasiskirstydavo pasitelkdami įvairias bendravimo priemones, pvz., elektroninius laiškus. Kai kurie tėvai fiksuodavo ir planuodavo laiką metams į priekį, savo susikurtuose bendruose dokumentuose palikdami vietos galimiems pokyčiams ateityje. Iškilus nenumatytoms situacijoms, tėvai geranoriškai susitardavo dėl fizinės globos laiko pakeitimų. Kiti tėvai, pasiskirstant fizinės globos laiką, tiesiog prisiderino prie esamų gyvenimo sąlygų, pavyzdžiui, tėčio darbo grafiko, ir bendru žodiniu sutarimu laikėsi šio plano. Scott (2014) teigimu, būtent tėvai, o ne teismai ir turi bendradarbiauti tarpusavyje aptardami globos procesus. Abiejų tėvų dalyvavimas pasidalijimo procese gali turėti teigiamos įtakos tolesniam jų tarpusavio bendravimui.

Darbų ir pareigų pasiskirstymas. Mūsų tyrimo dalyviai pareigas pasidalijo be griežtų nusistatymų. Tokį laisvą pasiskirstymą galėjo lemti ir tėvų pasitikėjimas vienas kitu, tą rodo ir užsienio autorių tyrimai, kai tėvai, remdamiesi savo patirtimi, suvokė kitą tėvą kaip gebantį atlikti tėvystės pareigas (Carlson, McLanahan, & Brooks-Gunn, 2008). Tėvai neturėjo griežtų nusistatymų dėl pareigų ir darbų. Tyrimo dalyviai gana lanksčiai žiūrėjo į pareigų pasiskirstymą, jie bendradarbiavo. Pasiskirstydami pareigas ir buvimo su vaiku (-ais) laiką, tėvai lanksčiai prisitaikė prie esamų gyvenimo sąlygų ar iškilusių situacijų. Taip pat tėvai į pasirinkimus įtraukė ir vaiką atsižvelgdami į jo norus. Dauguma tyrime dalyvavusių tėvų pasiskirstymo procesą įvardijo kaip lengvą ir greitą, ypač kalbant apie tam tikrus aspektus, tokius kaip fizinės globos laikas. Tyrimai rodo, kad tėvams susitarti buvo lengviau, kai vienas iš tėvų jautė kaltės jausmą (Emery, 2012), kai tėvai nekonflik-

tavo (Hartwig, 2017) ir kai tarp tėvų buvo tarpusavio pasitikėjimas (Carlson et al., 2008).

Analizuojant tyrimo duomenis buvo pastebėta, kad tokie aspektai kaip **taisyklės, auklėjimo būdai, vertybės** buvo kuriami atskirai. Kiekvienas iš tėvų savo fizinės globos metu kuria ir diegia savo sukurtas taisykles ar vertybes, pasitelkia savo pasirinktą auklėjimo būdą, tai iš dalies sutampa su kitais panašiais tyrimais (Markham & Coleman, 2012). Pastebimas auklėjimo stilių skirtumas, kai, pavyzdžiui, vienoje šeimoje yra taikomas laisvesnis auklėjimo stilius, kitoje – griežtesnis. Šis dalykas kai kuriais atvejais kelia nepasitenkinimą vienam iš tėvų, kuris taiko griežtesnį auklėjimo būdą. Vis dėlto mamai, kurios auklėjimo stilius yra laisvesnis, griežtesnis, tėčio auklėjimo būdas nekelia jokių neigiamų emocijų, tai sutampa su kitais panašiais tyrimais (Harvey, 2000; Boričević & Kušmić, 2013).

Nagrinėjat tėvų skirtingus auklėjimo būdus, taisyklių ir vertybių diegimą, buvo pastebėta, kad kai kurie tėvai nesijaučia galintys nurodinėti ar primetinėti savo taisyklių ar spresti už kitą tėvą, kaip jis turėtų auginti vaikus, tai sutampa su kitų autorių tyrimais (Markham & Coleman, 2012).

Jeį auklėjimo būdas, taisyklės ar vertybės nesutampa. Tėvų tyrimo metu buvo klausiama, apie kylančius aspektus, kuomet tam tikros taisyklės ar kitų tėvų priimami sprendimai nesutampa su jų pozicija ir koku būdu buvo sprendžiami šie nesutarimai. Buvo pastebėta, kad dažniausiai šie nesutarimai buvo lydimi konfliktų. Vieni dalyviai pasakojo, kad nesutarimus išsprendė ir laikėsi sutartos pozicijos, todėl ginčų nebekilo, kiti dalyviai prisiminė, kad dėl tam tikrų situacijų kilo itin didelis buvusio partnerio nepasitenkinimas, lydimas raštiškų dokumentų. Galima sakyti, kad dalyviai, net ir nesutikdami su kito partnerio sprendimais ir nuomone, galiausiai susitaria dėl bendro sprendimo (Kwon, Han, Jean, & Bingham, 2013).

Patirti sunkumai ir jų sprendimo būdai pasirinkus modelį. Kalbėdami apie susidariusius sunkumus taikant bendratėvystės modelį, tėvai dažniausiai minėjo tokius aspektus kaip **nuolatinės kelionės, t. y. kraustymasis**, taip pat apie **drabužių ir kitų daiktų** pirkimą, keitimąsi ar pamiršimą. Be to, tėvai išskyrė vaikų elgesį, kuris šiame darbe buvo pavadintas **vaikų manipuliacija**, pasireiškę „geras“, „blogas“ kalbomis. Iš šių trijų sunkumų, ko gero, tiek vaikams, tiek tėvams sudėtingiausias buvo nuolatinis kraustymasis iš vieno namų į kitus, nes apie šį sunkumą užsiminė visi tyrimo dalyviai. Kai kurie šį procesą vadino „disharmonija“ vaikui, kai jis tampa kelioninės įkaitu ir patiria nuolatinius adaptacijos periodus. Šiuo atveju tyrimo rezultatai visiškai atitinka literatūroje pateiktus rezultatus, kai rašoma apie tai, kad vienas iš dažniausiai patiriamų bendratėvystės modelio sunkumų yra būtent nuolatinis vaikų kraustymasis (Poortman, 2021).

Vaikų manipuliacija. Kaip minima literatūroje, kartais tėvai susiduria su tokiais vaikų teiginiais kaip „vienas geresnis, kitas blogesnis“ (Becher et al., 2019). Dalyvių teigimu, tokios situacijos dažnai kildavo tada, kai tėvai taikė skirtingus auklėjimo būdus, pavyzdžiui, vienas tėvas taikė laisvesnį auklėjimo stilių, kitas – griežtesnį.

Šis tyrimas yra bandymas patyrinti, kaip bendratėvystę po skyrybų išgyvena tėvai Lietuvoje. Tyrimo dalyvių bendratėvystės santykių kokybė pasižymėjo užsienio autorių

aprašytos bendradarbiaujančios, palaikančios bendratėvystės bruožais. Atrenkant tyrimo dalyvius, nebuvo atsižvelgta į dalyvių išsiskyrimo ir bendratėvystės taikymo trukmę. Tai galėjo turėti įtakos tyrimo rezultatams, nes tie tėvai, kurie išsiskyrė anksčiau, jau buvo pasiekę visai kitokią emocinę skyrybų stadiją negu tie tėvai, kurie buvo išsiskyrę neseniai (Bonach, 2007).

Išvados

Kalbėdami apie bendratėvystės santykius tėvai juos apibūdino kaip draugiškus, pasitikėjimu paremtus, tačiau moterys norėjo labiau atsiriboti nuo bendravimo su buvusiais sutuoktiniiais. Savo ryšį su vaikais po skyrybų, taikant bendratėvystės modelį, dažniausiai tėvai suvokė kaip sustiprėjusį. Bendratėvystės modelį tėvai pasirinko bendru sutarimu, dažniausiai tėčių iniciatyva.

Tardamiesi dėl vaiko (-ų) fizinės globos laiko tėvai nepatyrė tarpusavio konfliktų. Planuodami savo fizinės globos laiką, jie paliko vietos galimiems pokyčiams ateityje, geranoriškai susitardami dėl fizinės globos laiko pakeitimų. Tėvystės pareigas tėvai pasidalijo be griežtų nusistatymų, jie gana lanksčiai žiūrėjo į pareigų pasiskirstymą. Tėvai gebėjo susitarti dėl klausimų, susijusių su vaiku (-ais).

Tokie aspektai kaip taisyklės, auklėjimo būdai, vertybės buvo kuriamos atskirai, kai kiekvienas tėvas savo fizinės globos metu diegia savo sukurtas taisykles ir vertybes, pasitelkia savo pasirinktą auklėjimo būdą. Tėvai nesijaučia galintys nurodinėti ar primetinėti savo taisyklių ar kitaip spręsti už kitą tėvą, kaip jis turėtų auginti vaiką (-us).

Dažniausiai išskylantys patiriami sunkumai taikant bendratėvystės modelį yra nuolatinis vaikų kraustymasis iš vienos gyvenamosios vietos į kitą, kraustymosi metu pamiršti daiktai kituose namuose. Vaikų manipuliacija dėl skirtingų auklėjimo būdų pasireiškė vaiko (-ų) kalbomis, kai vaikas (-ai) vienam iš tėvų kalba apie kitą tėvą, kad „vienas geresnis, kitas blogesnis“. Šio tyrimo dalyvių bendratėvystės santykių kokybė pasižymėjo bendradarbiaujančios, palaikančios bendratėvystės bruožais.

Literatūra

- Adamsons, K. (2010). Using identity theory to develop a midrange model of parental gatekeeping in parenting behavior. *Journal of Family Theory & Review*, 2(2), 137–148. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1756-2589.2010.00047.x>
- Bay, R. C., & Braver, S. L. (1990). Perceived control of the divorce settlement process in interparental conflict. *Family Relations*, 39(4), 382–387. <https://doi.org/10.2307/585217>
- Bastaitis, K., & Mortelmans, D. (2017). Parenting and family structure after divorce: Are they related? *Journal of Divorce & Remarriage*, 58(7), 542–558. <https://doi.org/10.1080/10502556.2017.1345200>
- Bertoni, A., Carrà, E., Iafra, R., Zanchettin, A., & Parise, M. (2018). The associations for separated parents in Italy: Their role for parents' well-being and coparenting. *Health & Social Care in the Community*, 26(4), e571–e577. <https://doi.org/10.1111/hsc.12573>
- Becher, E. H., Kim, H., Cronin, S. E., Deena-

- nath, V., McGuire, J. K., McCann, E. M., & Powell, S. (2019). Positive parenting and parental conflict: Contributions to resilient coparenting during divorce. *Family Relations*, 68(1), 150–164. <http://dx.doi.org/10.1111/fare.12349>
- Bernardi, L., & Mortelmans, D. (2021). Introduction: Advances in research on shared physical custody by interdisciplinary approaches. In L. Bernardi & D. Mortelmans (Eds.), *Shared Physical Custody: Interdisciplinary Insights in Child Custody Arrangements* (pp. 1–18). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-68479-2_1
- Bonach, K. (2007). Factors contributing to quality coparenting: Implications for family policy. *Journal of Divorce & Remarriage*, 43(3/4), 79–103. https://doi.org/10.1300/J087v43n03_05
- Bonach, K., & Sales, E. (2003). Forgiveness as a mediator between post divorce cognitive processes and coparenting quality. *Journal of Divorce & Remarriage*, 38(1/2), 17–38. http://dx.doi.org/10.1300/J087v38n01_02
- Braun, V., & Clarke, V. (2012). Thematic analysis. In H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, & K. J. Sher (Eds.), *APA handbook of research methods in psychology, Vol. 2. Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological* (pp. 57–71). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13620-004>
- Buehler, C., & Trotter, B. (1990). Nonresidential and residential parents' perceptions of the former spouse relationship and children's social competence following marital separation: Theory and programmed intervention. *Family Relations*, 39(4), 395–404. <https://doi.org/10.2307/585219>
- Carlson, M. J., McLanahan, S. S., & Brooks-Gunn, J. (2008). Coparenting and nonresident fathers' involvement with young children after a nonmarital birth. *Demography*, 45(2), 461–488. <https://doi.org/10.1353%2Fdem.0.0007>
- Emery, R. E. (2012). *Renegotiating family relationships: Divorce, child custody, and mediation* (2nd ed.). Guilford Press.
- Fugard, A. J. B., & Potts, H. W. W. (2015). Supporting thinking on sample sizes for thematic analyses: a quantitative tool. *International Journal of Social Research Methodology*, 18(6), 669–684. <https://doi.org/10.1080/13645579.2015.1005453>
- Feinberg, M. E. (2003). The internal structure and ecological context of coparenting: A framework for research and intervention. *Parenting: Science and Practice*, 3(2), 95. https://doi.org/10.1207/S15327922PAR0302_01
- Grych, J. H. (2005). Interparental conflict as a risk factor for child maladjustment. *Family Court Review*, 43(1), 97–108. <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2005.00010.x>
- Guest, G., MacQueen, K. M., & Namey E. E. (2012). Introduction to applied thematic analysis. In *Applied Thematic Analysis* (pp. 3–20). Thousand Oaks, CA: Sage. <https://doi.org/10.4135/9781483384436>
- Harvey, E. A. (2000). Parenting similarity and children with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Child & Family Behavior Therapy*, 22(3), 39–54. https://doi.org/10.1300/J019v22n03_02
- Hartwig, D. R. (2017). Co-parenting with a non-cooperative parent; Potential alternatives to reduce conflict. *Utah Bar Journal*, 30(3), 18–23.
- Healey, J. (2017). *Coping with Separation and Divorce*. The Spinney Press.
- Irerson, S., Irerson, S., Palmer, K., Mutchler, M., & Baker, L. (2011). Defining high conflict. *American Journal of Family Therapy*, 39(1), 11–27. <https://doi.org/10.1080/01926187.2010.530194>
- Yárnoz-Yaben, S. (2015). Forgiveness, Adjustment to Divorce and Support from the Former Spouse in Spain. *Journal of Child and Family Studies*, 24(2), 289–297. <https://doi.org/10.1007/s10826-013-9835-x>
- Jónsson, F. H., Njardvik, U., Olafsdóttir, G., & Grétarsson, S. J. (2000). Parental divorce: Long-term effects on mental health, family relations and adult sexual behavior. *Scandinavian Journal of Psychology*, 41(2), 101–105. <https://doi.org/10.1111/1467-9450.00177>

- Koppejan-Luitze, H. S., van der Wal, R. C., Kluwer, E. S., Visser, M. M., & Finke-nauer, C. (2021). Are intense negative emotions a risk for complex divorces? An examination of the role of emotions in divorced parents and co-parenting concerns. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(2), 765–782. <https://doi.org/10.1177/0265407520972189>
- Piercy, F. P. (1996). Book reviews [Review of the book *Renegotiating family relationships: Divorce, child custody, and mediation*, by R. E. Emery]. *Journal of Marital & Family Therapy*, 22(3), 411–423. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1996.tb00215.x>
- Kwon, K. A., Han, S., Jeon, H. J., & Bingham, G. E. (2013). Mothers' and fathers' parenting challenges, strategies, and resources in toddlerhood. *Early Child Development and Care*, 183(3–4), 415–429. <https://doi.org/10.1080/03004430.2012.711591>
- Lamela, D., Figueiredo, B., Bastos, A., & Feinberg, M. (2016). Typologies of post-divorce coparenting and parental well-being, parenting quality and children's psychological adjustment. *Child Psychiatry & Human Development*, 47(5), 716–728. <https://doi.org/10.1007/s10578-015-0604-5>
- Madden-Derdich, D. A., & Arditti, J. A. (1999). The ties that bind: Attachment between former spouses. *Family Relations*, 48(3), 243–249. <https://doi.org/10.2307/585633>
- Madden-Derdich, D. A., & Leonard, S. A. (2002). Shared experiences, unique realities: Formerly Married mothers' and fathers' perceptions of parenting and custody after divorce. *Family Relations*, 51(1), 37–45. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2002.00037.x>
- Markham, M. S., & Coleman, M. (2012). The good, the bad, and the ugly: Divorced mothers' experiences with coparenting. *Family Relations*, 61(4), 586–600. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2012.00718.x>
- Maršanić, V. B., & Kušmić, E. (2013). Coparenting within the family system: Review of literature. *Collegium antropologicum*, 37(4), 1379–1384. <https://hrcak.srce.hr/file/175029>
- Morris, M., & Halford, W. K. (2014). Family mediation: A guide for family therapists. *Australian & New Zealand Journal of Family Therapy*, 35(4), 479–492. <https://doi.org/10.1002/anzf.1078>
- Oficialiosios statistikos portalas. (2023). <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize>
- Petren, R. E., Ferraro, A. J., Davis, T. R., & Pasley, K. (2017). Factors linked with coparenting support and conflict after divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 58(3), 145–160. <https://doi.org/10.1080/10502556.2017.1300013>
- Parmiani, L., Iafrate, R., & Giuliani, C. (2012). Loyalty conflict, feelings of unfairness, and young adults' individuation difficulties in separated and nonseparated families. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53(5), 386–401. <https://doi.org/10.1080/10502556.2012.682889>
- Poortman, A. R. (2021). Postdivorce parent-child contact and child outcomes: The role of spatial mobility. In L. Bernardi & D. Mortelmans (Eds.), *Shared Physical Custody. Interdisciplinary Insights in Child Custody Arrangements* (pp. 207–231). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-68479-2>
- Philyaw, D., & Thomas, M. D. (2013). *Co-parenting 101: Helping your kids thrive in two households after divorce*. New Harbinger Publications.
- Riina, E. M., Lee, J., & Feinberg, M. E. (2020). Bidirectional associations between youth adjustment and mothers' and fathers' coparenting conflict. *Journal of Youth & Adolescence*, 49(8), 1617–1630. <https://doi.org/10.1007/s10964-020-01262-6>
- Russell, L. T., Beckmeyer, J. J., Coleman, M., & Ganong, L. (2016). Perceived barriers to postdivorce coparenting: Differences between men and women and associations with coparenting behaviors. *Family Relations*, 65(3), 450–461. <https://doi.org/10.1111/fare.12198>
- Scott, E. S. (2014). Planning for children and resolving custodial disputes: A comment on the think tank report. *Family*

- Court Review*, 52(2), 200–206. <https://doi.org/10.1111/fcre.12084>
- Siebel, C. C. (2006). Fathers and their children: Legal and psychological issues of joint custody. *Family Law Quarterly*, 40(2), 213–236.
- Sim, C. T. K. (2017). Co-parenting conversation process: A qualitative study of Chinese Singaporean parents. *Journal of Family Therapy*, 39(2), 217–237. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.12140>
- Thomson, E., Mosley, J., & Hanson, T. L. (2001). Remarriage, cohabitation, and changes in mothering behavior. *Journal of Marriage and Family*, 63(2), 370–380. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.00370.x>
- Trinder, L. (2008). Maternal gate closing and gate opening in postdivorce families. *Journal of Family Issues*, 29(10), 1298–1324. <https://doi.org/10.1177/0192513X08315362>
- Tullius, J. M., De Kroon, M. L. A., Almansa, J., & Reijneveld, S. A. (2021). Adolescents' mental health problems increase after parental divorce, not before, and persist until adulthood: A longitudinal TRAILS study. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 31, 969–978. <https://doi.org/10.1007/s00787-020-01715-0>
- Valls-Vidal, C., Garriga Alsina, A., Pérez-Testor, C., Guàrdia-Olmos, J., & Iafraite, R. (2016). Young adults' individuation with mother and father as a function of dysfunctional family patterns, gender and parental divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 57(4), 245–265. <https://doi.org/10.1080/10502556.2016.1160480>
- Zou, S., & Wu, X. (2020). Coparenting conflict behavior, parent–adolescent attachment, and social competence with peers: An investigation of developmental differences. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(1), 267–282. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01131-x>

EXPERIENCE OF CO-PARENTING AFTER DIVORCE

Jolita Sorokinaitė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Prof. dr. Jolanta Sondaitė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

When couples separate, parents and children need to adjust to new life circumstances. Communication with ex-spouses can be filled with emotions and disagreements. Separation or divorce can present many challenges. Divorce is rarely a simple process or an easy emotional experience, especially when children and teenagers are involved. Parent-child communication after divorce, or how parents cooperate in raising children, is an important factor in the quality of parent-child relationships. Numerous studies show that co-parenting (a family model in which the child lives from 30% to 70% of their time with each parent) can have a positive effect on children's and parents' psychological adjustment after divorce and separation. The choice of co-parenting after divorce is growing rapidly in foreign coun-

tries. It can be expected that the choice of this care arrangement will grow in Lithuania as well. Therefore, it makes sense to further examine this phenomenon and analyse the experiences of parents choosing co-parenting after divorce.

The purpose of this study is to analyse the experiences of parents who apply co-parenting after divorce. The research aimed to answer the following research questions: 1) how do parents share parental responsibilities? 2) how do parents perceive their relationship with their children? 3) how do parents perceive their relationship and partnership in parenting? A qualitative method, thematic analysis, was chosen in this study. The selection of research participants was criterion-based, and the main participation criteria were: 1) the participant had to be divorced; 2) the participant must have at least one child to whom co-parenting is applied (where the child lives at least 30% of the time with each parent).

Five eligible participants participated in the study. Data were collected through a semi-structured interview questionnaire developed by the researchers. The data obtained during the interviews were transcribed and encoded. The results of the study show that eight topics were identified: relations between parents; emotions experienced when communicating with an ex-spouse; perception of the ex-spouse's relationship with the child; awareness of one's connection with the child; feeling when the child(ren) is with the ex-spouse; the process of sharing parenting responsibilities; creating rules and implementing values; difficulties encountered and ways to solve them after choosing co-parenting.

The study revealed that parents tend to perceive their relationship as friendly. Emotional reactions to the ex-spouse do not interfere with their co-parenting relationship. Parents perceive their relationship with their child(ren) as strengthened after divorce. Parents trust their ex-spouse's ability to raise their child(ren). Parents feel free when they are not looking after their child(ren) and they are able to enjoy their free time. Parents chose the co-parenting model independently, and do not force each other to adopt the same parenting methods. The most common difficulties parents experience in co-parenting are: children's travels, clothing, exchange and acquisition of things, manipulation of children. The co-parenting practiced by the participants of our study has the characteristics of cooperative co-parenting.

Keywords: co-parenting, shared physical custody, parenting, postdivorce, qualitative research, thematic analysis.

Jolita Sorokinaitė, Mykolas Romeris universiteto Psichologijos instituto absolventė. Mokslinių tyrimų kryptys: bendratėvystė po skyrybų, kokybiniai tyrimai.

Jolita Sorokinaitė, graduate of the Institute of Psychology at the Faculty of Human and Social Studies at Mykolas Romeris University. Research areas: co-parenting after divorce, qualitative research.

Jolanta Sondaitė, socialinių mokslų (psichologija) daktarė, Mykolo Romerio universiteto Žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto Psichologijos instituto profesorė. Mokslinių tyrimų kryptys: konfliktai, mediacija, santykiai, tapatumas, kokybiniai tyrimai.

Jolanta Sondaitė, Doctor of Social Sciences (Psychology), professor at the Institute of Psychology at the Faculty of Human and Social Studies at Mykolas Romeris University. Research areas: conflict, mediation, relationships, identity, qualitative research.